

Тетяна Шпрінгвальд

**МУЛЬТИМЕДІЙНІ УТВОРЕННЯ У ПУБЛІЦИСТИЦІ СВІТЛАНИ ПИРКАЛО
(НА МАТЕРІАЛІ ІНТЕРНЕТ-КОЛОНКИ «КУХНЯ ЕГОЇСТА»
ТА БЛОГУ «МІЙ СВІТ» СВІТЛАНИ ПИРКАЛО)**

У статті проаналізовано публіцистику Світлани Пиркало як інтермедіальне утворення у творчому доробку письменниці. Досліджено інтерактивну структуру та мультимедійне наповнення інтернет-матеріалів письменниці, визначено діалогічність, рівнобіжність текстових потоків, поєднання мовних та позамовних елементів у публіцистиці.

Ключові слова: мультимедійність, віртуальна література, інсценованість тексту, есеїстика.

У сучасному літературознавстві активно обговорюються теоретичні проблеми взаємозв'язків і взаємовпливу жанрів віртуальної літератури. Виникають нові поняття, уточнюються вже існуючі визначення. Разом з тим, багато значущих категорій, що входять до понятійного апарату дослідника, дотепер не набули термінологічного статусу. Їхнє використання відрізняється скоріше «інтуїтивним» відчуттям ученого, ніж зваженим аналітичним підходом. Така «приблизність» характерна й для понять «мультимедіальна система», «віртуальна література» та «інтернет-колонка». Отже, спроба прочитання публіцистики як синтетичного мультимедіального жанрового утворення є актуальною.

Блог Світлани Пиркало та авторську колонку «Кухня егоїста» у електронному виданні «Главред» можемо прочитувати та інтерпретувати по-різному: як ізольовану автономну систему або як складову частину культурного простору. Метою статті є розгляд публіцистики Світлани Пиркало як нелінійного, інтерсеміотичного утворення.

Дослідженню віртуальної літератури, синтетичності жанрів та поетиці публіцистики було присвячено праці У. Еко, О. Галича, О. Бразговської та Ю. Завадського. Зокрема, О. Бразговська стосовно есеїстики та авторських колонок зазначає: «Предметом пізнання є не тільки будова цих текстів, але і семантична організація культурного простору, який входить в текст через мовні знаки і символи культури» [1, 4]. Аналіз публіцистики та дописів до блогу доцільно здійснювати з урахуванням авторських особливостей письма та у системі авторської свідомості й культурної парадигми.

Юрій Завадський щодо віртуальної літератури зазначає: «нарративні структури, які можна вирізнити в наявних творах віртуальної літератури, мають особливі риси, до яких причiniaються такі їхні властивості, як наявність рівнобіжних текстових потоків (не лінійність тексту), можливість роботи в діалоговому режимі (інтерактивність тексту), залежність від носія (інсценованість тексту) і поєднання мовних і позамовних елементів (мультимедійність)» [6, 71]. З цього приводу

варто зазначити, що тексти Світлани Пиркало є виразно нелінійними і гіпертекстовими, несуть яскравий відбиток авторської свідомості і якнайширше репрезентують авторський стиль письма, а також є інтерсеміотичними, оскільки поєднують текст та ілюстрації.

У природі зазначених текстів не існує нічого ізольованого. Якщо метафора знаходиться на перетині семантичних просторів двох слів чи текстів, то в тексті виразно оприявнюються посилення на інший текст авторки чи відсилання до ілюстраційного матеріалу або особистого досвіду письменниці, посилання на який можемо відчитати в блозі.

Важливим аспектом, який ускладнює сприймання інтернет-матеріалів Світлани Пиркало, є їх нелінійність, що зумовлює проблему цілісного/нецілісного, послідовного/непослідовного їх прочитання. Якщо текст блогу містить дати, а отже, чітку послідовність, то авторська колонка Світлани Пиркало позбавлена і цього орієнтиру. Однак створюється можливість прочитувати не у сукупності один з одним, а у контексті певної культурної епохи та як слід автора у тексті. Саме інтернет-матеріали та публіцистика найбільш сприятливі для розкриття авторської свідомості у тексті.

Жанрова природа та структура публіцистики та інтернет-матеріалів Світлани Пиркало є ускладненою. Характерними їх рисами є незначний обсяг, конкретна тема, подана в підкреслено вільному, суб'єктивному її тлумаченні, досить вільна композиція та структура, своєрідна манера мислення, часто досить парадоксальна. Жанрову природу публіцистики можемо окреслити як модифіковане постмодерне есе. Стосовно цього У. Еко зазначає: «Предмет есе служить приводом для розгортання думки, яка, описуючи повне коло, повертається до самої себе, тобто до автора» [5, 338]. Публіцистичний доробок Світлани Пиркало являє собою синтез різноманітних форм культури на основі самосвідомості особистості.

Важливим питанням ідентифікації есе як жанру є питання осмислення специфіки автора,

форм його присутності у творі, стосунків критика і автора в художньому тексті. О. Галич зазначає: «*Специфіка авторської присутності в есе полягає в тому, що критик фактично стає автором, він “знищує” себе самого як стороннього дослідника певного культурного об’єкту чи факту і перетворюється в суб’єкт оповіді*» [2, 187]. Слід наголосити на тому, що в даному контексті поняття «критик» вживаємо на позначення письменника як репрезентанта певного культурного явища чи факту.

Блог Світлани Пиркало, розміщений на сайті BBC, має назву «Мій світ», і є поєднанням особистого щоденника та масиву есеїстики, який нагадує авторську колонку. Ознаками приналежності до жанру щоденника можуть бути — дотримання зовнішньої форми щоденника, розповідь про себе і згадування подій з власного життя. Однак «Мій світ» не є класичним зразком цього жанру, а являє собою приклад синтетичного жанру, в якому виразно простежуються ознаки есе. Жанр есе у творчому доробку Світлани Пиркало є дещо модифікованим: вона не уникає виразного наголошення на власній присутності у тексті.

Структура блогу Світлани Пиркало досить проста — він розділений за роками та місяцями, на кожен місяць припадає до п’яти дописів. Записи у цьому щоденнику репрезентують роздуми письменниці над певними фактами дійсності, культурними явищами і характеризуються високим рівнем авторської свідомості та самоідентифікації себе в культурному просторі, вітчизняному чи світовому.

Записи за серпень 2010 року представляють широкий спектр тем — від теми вічної молодості до відпочинку по-англійськи. Запис «Жіноче безсмертя» (2010-08-31, 14:41) містить роздуми авторки про вічну молодість і життя жінки після 30 років і те, чи можливе воно взагалі. «*Ми з кумою завжди мріяли про пігулку молодості. Навіть не те що мріяли: знали, що коли нам буде 30, вчені вже винайдуть пігулку. Коли тобі двадцять, просто не можеш собі уявити, як це — зморшки, біль у колінах, вік, який починається на цифру 3*» [8] — запис містить пряме посилання на реальність життя авторки, що окреслює інтимний характер щоденників блогу. І поряд зі спогадами про своє життя письменниця вводить ситуацію з культурного життя Лондона, а саме, прем’єру п’єси чеського композитора Леоша Яначека «Справа Макропулоса», яка узальнює роздуми письменниці про жіноче безсмертя і красу. Таке поєднання загалом є характерним для публіцистики Світлани Пиркало: введення роздумів про особисте у загальний культурний контекст.

Значна кількість записів у щоденнику присвячена змалюванню реальності англійського побуту та життя у Британії. Запис «Змерзнути по-англій-

ськи» (2010-08-18, 11:56) — це роздуми про специфіку відпочинку в Англії, проблеми уряду та специфічну рецепцію Британії у свідомості українців: «*Захопливим, екстремальним чи оригінальним відпочинок у Дорсеті українській людині назвати важко. Тут нема ні аквамарину Середземномор’я, ні прихованих тракторій чи кафе, ні пальм із коктейлями, ні, чесно кажучи, елементарного сонця. Зате це дуже по-англійськи. І ми сюди приїхали, аби подивитися, як відпочивають місцеві*» [8].

Іншим аспектом, на якому наголошує Світлана Пиркало у блозі, є політичний. Запис «Де найкраще бути жінкою?» (2010-10-17, 13:56) — це розмірковування авторки над проблемою гендерної рівності в Україні та світі, над правами жінок та політичною ситуацією взагалі. Запис є інтерактивним та нелінійним, містить посилання на статтю Хелени Армквіст і є зразком інтерсеміотичного утворення, який, окрім власне авторського коду, має додаткове кодування інших дописувачів. «*Уряд уже надає податкові пільги для родин,.... але чи має уряд робити більше? Чи має уряд надавати більше догляду за дітьми? Чи він має змушувати батьків і матерів брати декретну відпустку порівну? У Швеції на цю тему тривають інтенсивні дебати*», — зазначає вона. Як журналіст і жінка, я особисто не можу дочекатися, поки такі дебати вийдуть на перший план і в Україні, потіснивши двобої між політичними персоналіями» [8] — перехід від загальнополітичної ситуації до конкретно українських прикладів, а потім і до власного переосмислення фактів, викладених вище, що також є яскравою ознакою публіцистики письменниці.

Увага до політичного життя Британії позначена специфічно авторським стилем, сповненим іронічності й несподіваних паралелей. Запис «Кар’єра принцеси» (2010-11-17, 16:48) розкриває погляд Світлани Пиркало на заручини у королівській родині. «*Розумієш, Пиркало? Не в тім проблема, що я маю тридцять кілограмів зайвої ваги. А проблема в тім, що під усіма цими шарами жиру я — тендітна принцеса. А оце, те, що у дзеркалі відображується, — це просто не я*». Так казала моя подруга, і всі жінки точно знають, що вона має на увазі. Ми всі принцеси, навіть якщо у нас сім підборіддів, троє дітей і дві роботи» [8] — так досить несподівано письменниця починає роздум про заручини принца Вільяма. Поруч з рефлексією на певну ситуацію у суспільстві Світлана Пиркало наводить певні факти власної біографії: «*Ось що я люблю в Британії: не засилля членів королівської родини, які одружуються, розмножуються, ходять наліво і дають безліч матеріалу для британських таблоїдів, а той факт, що хтось це може висміяти. І за це йому будуть тільки більші накладки*» [8]. Таке поєднання суспільного і особистого створює специфічний стиль щоденника Пиркало.

На його сторінках письменниця викладає свої роздуми щодо ситуацій, які є досить популярними і в Україні. *«День весни, жінок, мімоз, коханих і дорогих бухгалтерш, про існування яких начальники згадують раз на рік, увійшов у побут нарівні з релігійними святами, і його тепер нікуди не подінеш. Але ось чого немає: дня боротьби чоловіків за рівні права»* [8] — роздуми про свято восьмого березня Світлана Пиркало супроводжує іронічними коментарями та статистичними даними щодо проблем гендерної рівності.

Структура блогу «Мій світ» та обрана тематика записів зумовлені специфікою стилю Світлани Пиркало. Художні доміанти блогу як особистого щоденника зумовлені його публічним характером. Хоча сам жанр у своєму класичному варіанті не передбачає орієнтації на сторонніх читачів, тоді як інтернет-щоденник відразу зорієнтований на широке коло реципієнтів. Він поєднує у собі риси щоденника, есеїстики та подорожніх нотаток. Наратив оповіді є виразно фікційним, письменниця поєднує факти власної біографії з узагальненнями та паралелями до певних суспільних явищ.

Текстовий масив щоденника Світлани Пиркало можемо умовно розділити на кілька складників: дописи про політичну ситуацію в Україні, Британії та світі, роздуми над гендерною проблематикою та особистісне переосмислення окремих ситуацій, які мають особистісну вартість для письменниці. Синтез особистісного та суспільного зумовлює індивідуальність стилю Світлани Пиркало. Мова блогу наближена до розмовної і передає специфіку нефікційної авторської мови. Можемо зазначити, що щоденник є текстом, у якому найяскравіше репрезентовано особистість письменниці, відображено автографічну фіксацію культурної епохи, відбиваються події у власне авторському трактуванні.

Авторська колонка «Кухня егоїста» в інтернет-виданні «Главред» є зразком публіцистики, позначеної особистістю письменниці. Есе, які пропонує Світлана Пиркало на шпальтах «Главреду», є різноматичними та різноплановими. Авторка зображує події, які привернули її увагу, на одному ціннісно-часовому рівні з її сучасниками.

Есе «Як я рятувала шведів під Полтавою» містить роздуми про рудименти радянської свідомості у багатьох українців та про боротьбу з ними. Світлана Пиркало згадує події свого дитинства, переосмислює їх з урахуванням свого досвіду і робить узагальнення щодо ситуації в Україні загалом.

Есеї авторки містять також роздуми і про літературу, оскільки вона є представником сучасного літературного процесу. У публікації «Звичайний Гоголь» авторка розмірковує про геніальність письменника, про його належність до світу живих і про його непересічність у першу чергу як лю-

дини, а не митця. *«Якщо ви думаєте, що я спеціально знущаюся, то це правда. Тільки не з Гоголя, а з ідеї, що геніальні твори пишуть якісь ефемерні генії, герої, які, за вдалим висловом Леся Подерв'янського, не (...) і не (...), не кажучи про те вже, що ніхто з них у дитинстві не (...)»*. Гоголь — не Будда і не Далай-Лама. Якби він був Будда, він не написав би *«Мертві душі»*. Він жив, хоч і недовго, любив Пушкіна, страждав від меланхолії, прагнув слави, вірив у Бога і у фізичне існування чорта. Він був людиною, як і ми. А значить, і в нас є шанс» [7] — так авторка іронічно і досить несподівано осмислює постать Гоголя в культурному контексті.

Значна частина есеїв присвячена подорожам та темі українців у світі, проте і в цих дописах простежується авторське бачення. Світлана Пиркало уникає повторення вже відомого і пропонує читачам власний, хоч і дещо специфічний, погляд на країну, що і вирізняє оригінальність її колонки. Низка есеїв, присвячених подорожі до Каталонії, мають назву «Посвята Каталонії» і порядковий номер. Ця своєрідна збірка порад щодо подорожей Каталонією яскраво репрезентує есеїстичний доробок Світлани Пиркало і має такі ознаки, які і вирізняють публіцистику авторки. Це і певні туристичні поради, опис страв та кулінарні рецепти, гумористичні моменти з власного досвіду мандрів, а паралельно з цим узагальнення щодо певних культурних явищ. Про специфіку своєї есеїстики авторка говорить так: *«У давній суперечці про те, що перше — ковбаса чи культура, я теоретично завжди на боці культури. Але практично якось виходить так, що ноги самі несуть до ковбаси»* [7].

Публіцистика Світлани Пиркало також містить розмірковування над поняттям суспільної свідомості, над рецепцією українців у власних очах, розмежуванням свій / чужий. У есе «Спірачена ідентичність» авторка розмірковує про кінематограф і кризу ідентичності в українському суспільстві.

Природа структури прози Світлани Пиркало є полісинтетичною та комбінованою. Тексти письменниці відображають тенденції сучасної постмодерної літератури до кон'юнктурного втягування читача в «еру документалістики», де живі свідчення, достовірний опис подій, свідком яких був сам автор, більше інтригують реципієнта, ніж найвдаліша вигадка белетриста. Хоча і в цьому випадку авторка виявилася винахідливою: через запозичення щоденникової форми (парадигматичних, а подекуди і синтагматичних особливостей цього жанру) перед нею відкрилася перспектива нової гри з читачем — гри в автентичність.

Отже, публіцистика Світлани Пиркало та інтернет-блог перебувають на межі між есеїстикою, щоденниковими записами та, почасти, мемуарами. Можемо говорити про переважання рис есеїстики

з вкрапленням синтетичних елементів інших прозових жанрів. Дописи, розміщені на сайтах «Главред» та «Мій світ», є інтерсеміотичними утвореннями, оскільки містять сукупність різних кодів — мовного, мультимедійного, історичного, культурного. Авторка вміло проводить паралелі між світом та Україною, минулим та майбутнім, власним досвідом та узагальненням, між побутовими речами та культурними фактами і в такий спосіб ві-

дображає у письмі культурний міф України, розкриває сьогоденну ситуацію у світі через призму власного досвіду та світогляду. Однак слід зазначити, що питання про мультимедіальне наповнення сучасної публіцистики, синтетичність та комбінаторність жанрів сучасної віртуальної літератури залишається перспективним для подальших досліджень.

ДЖЕРЕЛА

1. Бразговская Е. Текст в пространстве культуры / Е. Бразговская. — Пермь, 2001. — 114 с.
2. Галич О. Поетика публіцистичного тексту: навч. посіб. / О. Галич. — К. : Шлях, 2006. — 200 с.
3. Галич. О. У вимірах non fiction: щоденники українських письменників ХХ століття / О. Галич. — К. : Знання, 2008. — 200 с.
4. Гусев В. Література в контексті культури / В. Гусев. — Донецьк: РВВ ДНУ, 2000. — 200 с.
5. Эко У. Шесть прогулок в литературных лесах / У. Эко. — Москва, 1994. — 389 с.
6. Завадський Ю. Віртуальна література. Нарис типології та поетики: [монографія] / Ю. Завадський. — Тернопіль : Підручники і посібники, 2009. — 130 с.
7. Пиркало С. Життя: Кухня егоїста // Главред / С. Пиркало [Електронний ресурс]. — Режим доступу <http://glavred.info/life/ego/>
8. Пиркало С. Мій світ. Блог BBC / С. Пиркало [Електронний ресурс]. — Режим доступу <http://www.bbc.co.uk/blogs/ukrainian/pyrkalo/>

В статье проанализирована публицистика Светланы Пырколо как интермедиаальное образование в творчестве писательницы. Исследовано интерактивную структуру и медиаальное наполнение интернет-материалов, обозначено диалогичность, равнобежность текстовых потоков, сочетание языковых и внеязыковых элементов в публицистике.

Ключевые слова: мультимедиаальность, виртуальная литература, инсценированность, эссеистика.

The article provides analysis of Svitlana Pyrkalo's publicistic writing as an intermediate formation in her creation. Interactive structure and multimedia content of the author's web-materials are investigated, communication, equilateral text streams, fusion of lingual and extralingual elements in publicistic writings are determined.

Key words: multimedia, cyber literature, textual feigning, essayistics.